

Riksbankens Företagsundersökning

HYGGLIG KONJUNKTUR MEN OMVÄRLDEN OROAR

SEPTEMBER 2015

■ Riksbankens företagsundersökning i september 2015¹

Enligt Riksbankens företagsundersökning i september fortsätter konjunkturen att utvecklas i en hygglig takt. Men företagen är överlag mer pessimistiska om den framtida konjunkturutvecklingen.

Industrin bekymrar sig alltmer över utvecklingen i omvärlden. Konjunkturen i Europa fortsätter långsamt att återhämta sig, men inbromsningen på tillväxtmarknaderna, låga råvarupriser och fallande investeringsaktivitet inom bland annat energisektorn oroar exportindustrin. Samtidigt är företagen generellt sett allt tryggare med hur den inhemska efterfrågan utvecklas. Tongångarna är särskilt positiva inom byggsektorn där efterfrågan fortsätter att öka. Inom bostadsbyggnad är produktionstakten mycket hög och tecken på flaskhalsar i form av brist på specialister börjar göra sig gällande i storstäderna.

Företagen väntar sig en fortsatt dämpad prisutveckling. Industrin har svårt att höja priserna eftersom efterfrågan ännu inte är tillräckligt stark samtidigt som kostnaderna för insatsmaterial har sjunkit med råvarupriserna. Handeln är fortsatt försiktig med att föra över stigande inköpskostnader till konsumenterna, vilket har pressat ned marginalerna. Handelsföretagen har en tydlig avsikt att höja priserna, men hur snabbt det kan ske beror på konsumenternas efterfrågan och den allmänna konkurrenssituationen.

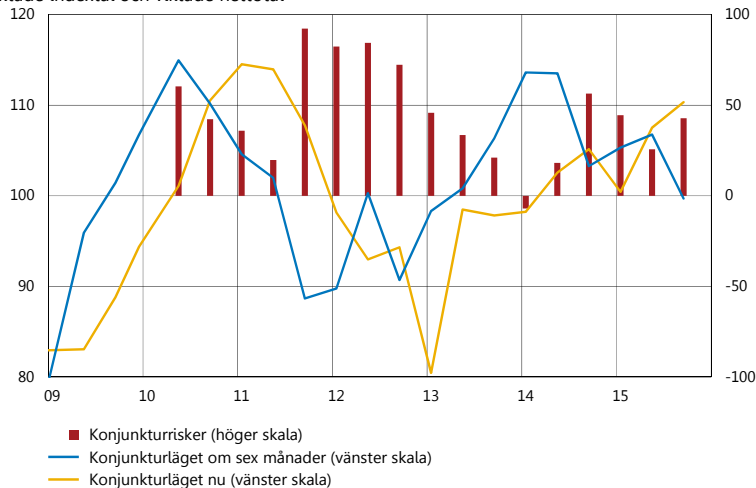
STÖRRE OSÄKERHET OM FRAMTIDEN

Det senaste året har konjunkturen gradvis stärkts och riskerna för bakslag stadigt minskat. I september ökade riskerna igen samtidigt som bedömningen av det framtida konjunkturläget blev mer pessimistiskt. Till skillnad mot föregående undersökning i maj tror företagen inte längre att konjunkturläget kommer att bli bättre om ett halvår, se diagram 1.

¹Tre gånger om året intervjuar Riksbanken de största företagen inom bygg-, handels-, industri- och tjänstesektorerna. Den här gången intervjuades representanter för 42 företag med totalt cirka 250 000 anställda i Sverige.

Diagram 1. Konjunkturläget nu, om sex månader och konjunkturrisiker

Viktade indextal och viktade nettotal

Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av summan av andelen svar om konjunkturläget kommer att vara bättre eller sämre om sex månader och summan av andelen svar om konjunkturläget för närvarande, i vänster skala. Staplarna visar nettotalen för de företag som säger att riskerna just nu är större respektive mindre än normalt, i höger skala.

”KINA ÄR ETT KLART OROSMOLN FRAMÖVER”

Det är framför allt riskerna för en sämre global konjunktur som har ökat. Industriföretagen har under en längre tid märkt att efterfrågan i Kina utvecklas svagare än tidigare. Men de upplever nu även en större osäkerhet i omvärlden som har tilltagit i takt med den senaste tidens utveckling i Kina, med bland annat börsfall och devalvering. Eftersom den kinesiska marknaden har stor påverkan på världsmarknadspriserna på framför allt råvaror finns det en stor oro för att en ihållande nedgång i Kina kan sprida sig till andra marknader.

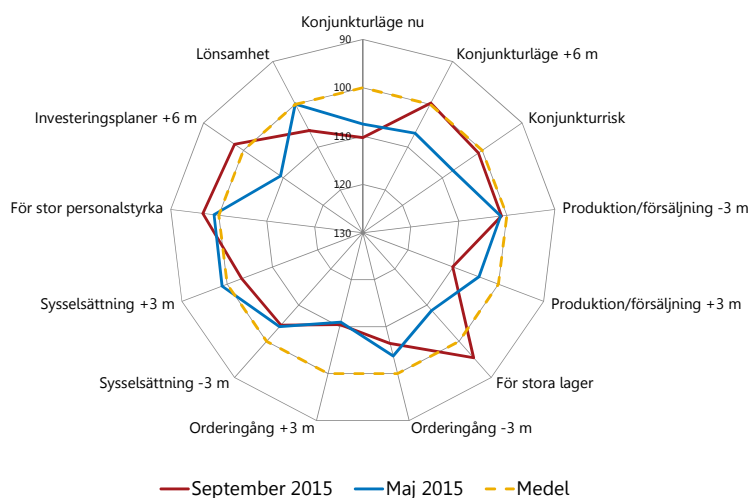
Efterfrågan är fortsatt mycket svag i Brasilien och Ryssland och en återhämtning är inte att vänta den närmaste tiden. En företagsledare uttryckte det som att ”BRIC-länderna har försvunnit”, vilket är talande för hur marknaderna upplevs. Efterfrågan i Indien har utvecklats överraskande väl, men för de flesta företagen är landet inte den viktigaste exportmarknaden.

Återhämtningen i USA och Europa fortskrider i långsam takt. Det låga oljepriset håller fortsatt tillbaka investeringar inom olje- och energisektorn. I Europa är efterfrågan god i framför allt Tyskland och Storbritannien samtidigt som det syns positiva tecken i Sydeuropa. Däremot är utvecklingen i Frankrike fortsatt svag.

”DET ÄR EN HYGGLIG KONJUNKTUR”

Det samlade svarsmönstret från företagsundersökningen i september tyder på att företagen har en oförändrat positiv syn på konjunkturläget idag, se diagram 2. Produktion/försäljning, orderingång och sysselsättning är ungefär desamma som i undersökningen i maj, medan bedömningen av lönsamheten är något bättre. Lagerhållningen har ökat för företagen men det verkar mest bero på tillfälliga faktorer. Inom handeln har vädret, med en kall sommar och en varm höst, bidragit till en ojämn försäljning medan industriföretag som säljer mest till råvaruindustrin har märkt av en lägre efterfrågan där och ännu inte anpassat lagren efter detta.

Diagram 2. Företagens samlade svarsmönster
Viktade indextal

Anm. Svaren på frågorna är utplacerade längs en "eker" i diagrammet där ett indextal närmare mitten innebär en förbättring. Det historiska genomsnittet är beräknat för de perioder då frågorna ställdes. Beteckningen -3 m / +3 m betyder de senaste respektive kommande tre månaderna. +6 m betyder de kommande sex månaderna.

”DET ÄR EN URSTARK BOSTADSMARKNAD”

Den inhemska konjunkturen upplevs som bra och till skillnad från företagen inom industrin bedömer bygg-, handels- och de konsumentnära tjänsteföretagen att riskerna för försämringar i konjunkturen har minskat. Särskilt stark är tongångarna inom byggsektorn, där konjunkturläget väntas bli ännu bättre framöver.

Efterfrågan på bostäder är fortsatt mycket hög framför allt i Stockholmsområdet och i Göteborgsregionen. Ett företag säger "Vi ser ganska tydliga tecken på överhettning på leverantörssidan, våra kostnader stiger och leveranstiden ökar" och andra nämner att de är "nära produktionstaket". Det är också svårt att få tag på personal med specifik kompetens, till exempel projektledare, platschefer och ingenjörer.

Ett företag säger att "det börjar bli huggsexa om personal", vilket bedöms bidra till en ökad löneglidning framöver.

Ett ytterligare tecken på att marknaden ser gynnsam ut är att byggföretagen i allt större utsträckning kan välja bort projekt som inte bedöms vara tillräckligt lönsamma.

Efterfrågan är även stark inom andra typer av byggande. Företagen ser att ordergången ökar för projekt inom offentligt byggande och anläggningar. Upphandlingar av större infrastrukturprojekt pågår och kommer att generera många och långvariga uppdrag över flera år, vilket ger en stabilitet åt byggföretagens verksamhet.

"VI KAN INTE INVESTERA BARA FÖR ATT PENGARNA ÄR BILLIGA"

De sjunkande världsmarknadspriserna på råvaror har slagit hårt mot investeringarna inom olje-, gas- och gruvindustrin, vilket även har påverkat investeringarna i svenska företag som har stor exponering mot dessa sektorer. Bortsett från företag inom dessa sektorer är investeringsplanerna relativt oförändrade. Företagens investeringar domineras fortsatt av produktivitetshöjande insatser med målsättningen att sänka kostnaderna.

Tillgången till extern finansiering är fortsatt god. Det är i allmänhet lätt för de stora företagen att få nya krediter och kostnaden för dessa är mycket låg. De finns till och med exempel på enstaka situationer där företag fått negativ ränta på korta krediter, det vill säga, de har fått betalt för att låna. Det låga ränteläget sänker företagets kostnader men har endast i liten utsträckning påverkat de större företagens investeringsplaner. Överlag är storleken på efterfrågan den viktigaste faktorn. Ett företag sa "Det här med negativ ränta känns som en väldigt tillfällig sak som vi inte kan ändra vår strategi för".

Det pågår en diskussion mellan företag och banker om negativa inlåningsräntor. Generellt behöver företagen inte betala för att hålla likvida medel på banken men om reporäntan går ned ytterligare bedömer de att det finns en stor risk för att bankerna i Sverige kommer att börja ta betalt för inlåning. Företagen berättar att de på olika sätt analyserar hur kassaflödena kan optimeras så att de ska kunna undvika dylika kostnader framöver.

INGEN FÖRVÄNTAD FÖRÄNDRING I LÖNEAVTALEN NÄSTA ÅR

Under nästa år ska nya kollektivavtal slutas för en stor del av arbetstagarerna på den svenska arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund ställdes frågor om hur mycket löneavtalen förväntas öka jämfört med föregående avtal. Det var förhållandevis många företag som av olika skäl inte ville svara på frågan. Av de svarande trodde de flesta att ökningen i nästa års löneavtal blir ungefär som i föregående. Det var fler företag som väntade sig lägre löneökningar än högre och den vanligaste förklaringen till detta var den låga inflationen.

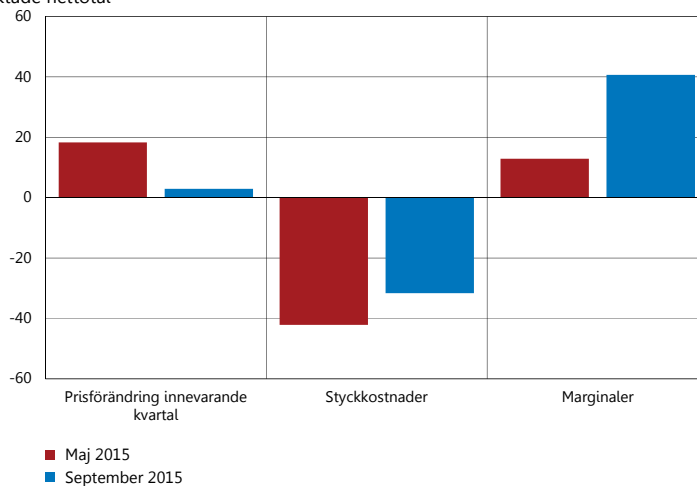
”VI HAR INGEN PRISINFLATION PÅ RÅMATERIAL”

För de ej konsumentnära industri- och byggföretagen har insatsvaror som stål och olja blivit allt billigare, vilket minskat styckkostnaderna, se diagram 3. Inom industrin har marknadsutvecklingen med allt lägre kostnadstryck också fått genomslag på priserna. Flera företag berättar att de tvingats sänka sina försäljningspriser under sommaren för att hänga med i konkurrensen. Särskilt tufft är det för företag inom råvaruindustrin, vilket hänger samman med den låga globala efterfrågan som pressar ned priserna på råvaror. En företagsledare uttryckte det som att ”dagens marknadsläge tillåter inte några prisökningar”.

Trots nedpressade priser har marginalerna inom industrin ökat den senaste tiden och det är framför allt den svaga kronan som har bidragit till detta. Generellt har företagen en stor andel av sin försäljning utomlands samtidigt som de har en stor andel av sina kostnader för produktion i Sverige. De har inte utnyttjat den svaga kronan till att sänka sina exportpriser ytterligare utan nöjt sig med att hålla en konstant marknadsandel för att kunna dra nytta av de högre marginalerna.

Diagram 3. Styckkostnader, marginaler och prisförändring innevarande kvartal för ej konsumentnära företag

Viktade netttotal

Anm. De viktade netttotalen visar summan av andelen svar på frågan om styckkostnaderna ökat (minskat) de senaste 3 månaderna, summan av andelen svar på frågan om marginalerna ökat (minskat) de senaste 3 månaderna och summan av andelen svar på om priserna innevarande kvartal kommer att höjas respektive sänkas.

INDUSTRIN PLANERAR INTE ATT HÖJA PRISERNA

Företag med exponering mot råvaruindustrin tror på en fortsatt dämpad prisutveckling. Men även för andra delar av industrin med ett starkare efterfrågeläge tycks det vara svårt att höja priserna. Stora företag vittnar om en ovilja att acceptera underleverantörernas prisökningar samtidigt som de själva har små möjligheter att höja sina priser. Lansering av nya produkter höjer priset men innebär samtidigt att äldre produkter tappar i attraktivitet och därmed behöver prissänkas.

Även genomlysningen och konkurrensen företagen emellan ökar ständigt vilket pressar ned priserna. Till exempel läggs allt fler anbud inom industrin ut på digitala plattformar där olika leverantörer i realtid konkurrerar om att vinna kontrakt. Ett företag uttrycker detta som: "Det blir fler och fler e-auktioner där den med det lägsta budet vinner".

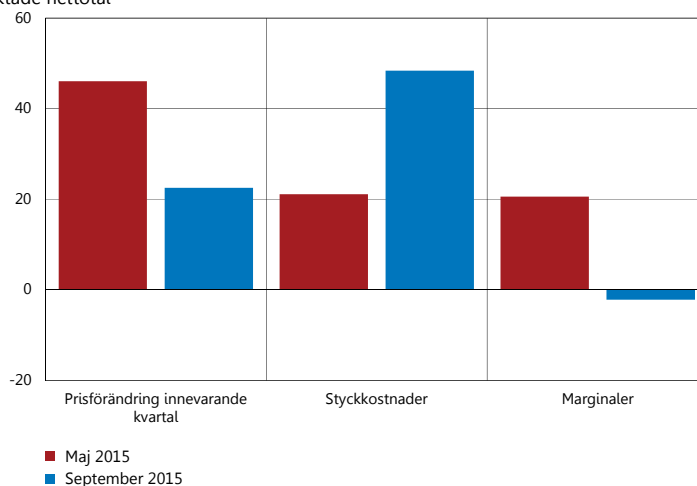
”KOSTNADSUTVECKLINGEN ÄR STENTUFF”

Kostnaderna inom de konsumentnära handels- och tjänstesektorena ökar, se diagram 4. Det beror dels på att skatterabatten för unga har avskaffats vilket ökat företagets personalkostnader, dels på att kostnaderna fortsätter att öka på grund av den tidigare förstärkningen av dollarn. Valutarelaterade kostnadsökningar kommer gradvis för företagen och uppstår först när valutasäkringar löper ut och sätts om på nya nivåer eller när inköp för en ny säsong genomförs till en ny kronkurs. Företagen har därför fått fortsätta se sina kostnader öka, trots att kronan inte har förändrats nämnvärt i värde mot dollarn eller euron den senaste tiden.

Handeln har till viss del kompenserat sig för de ökande kostnaderna genom att höja sina försäljningspriser. Men höjningarna har inte motsvarat kostnadsökningarna och fler företag än tidigare vittnar om att marginalerna krymper. Vissa är oroliga för att efterfrågan inte ska klara högre priser medan andra företag talar om att ”det är nu prisökningarna börjar”. Överlag uttrycker handeln ett stort behov av att höja sina priser och en talande kommentar om läget är: ”skulle handeln kompensera sig för dollarökningen så skulle man behöva justera upp priserna högst väsentligt”.

Diagram 4. Styckkostnader, marginaler och prispförändring innevarande kvartal för konsumentnära företag

Viktade netttotal

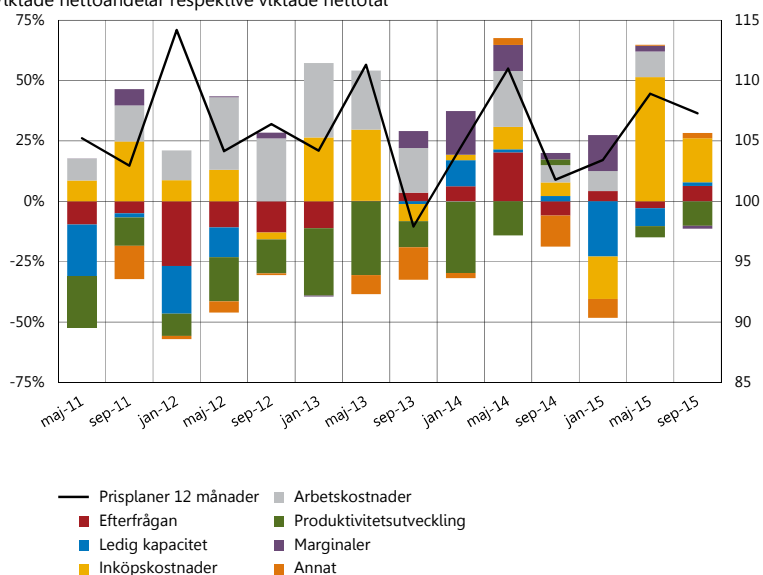
Anm. De viktade netttotalen visar summan av andelen svar på frågan om styckkostnaderna ökat (minskat) de senaste 3 månaderna, summan av andelen svar på frågan om marginalerna ökat (minskat) de senaste 3 månaderna och summan av andelen svar på om priserna innevarande kvartal kommer att höjas respektive sänkas.

”FÅ AKTÖRER KLARAR ATT SVÄLJA HELA DOLLARTRYCKET”

De konsumentnära företagen tror på fortsatt stigande priser, se diagram 5. Tjänsteföretagen räknar med att i stor utsträckning föra över de ökade kostnaderna som de höjda arbetsgivaravgifterna för unga innebär till sina kunder. Även inom handeln tror flertalet på fortsatt stigande priser framöver till följd av de ökande inköpskostnaderna men det finns en tveksamhet om hur mycket försäljningspriserna kan öka och när de i så fall kan höjas. En företagsledare inom handeln beskrev läget som att ”med största sannolikhet kommer det bli någon form av prisinflation framöver, men vi kommer inte vara först med att höja priserna”.

Diagram 5. De konsumentnära företagens prisplaner på 12 månaders sikt

Viktade nettoandelar respektive viktade nettotal

Anm. Staplarna (vänster skala) visar nettot av svar att faktorn kommer att påverka priserna uppåt eller nedåt det kommande året. En stapel över (under) noll innebär att faktorn bidrar till stigande (sjunkande) priser framöver. Nettotalen (höger skala) visar summan av andelen svar på frågan om priserna kommande 12 månader kommer att höjas respektive sänkas.

OM RIKSBANKENS FÖRETAGSUNDERSÖKNING

Riksbankens undersökning avser att spegla pris- och konjunkturutvecklingen inom industrin, byggsektorn, handeln och delar av tjänstesektorn. Eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor del av det svenska näringslivet kan relativt få intervjuer ge information om stora delar av näringslivet. Många av de intervjuade företagen förmedlar dessutom information om andra delar av näringslivet genom sina kontaktytor mot bland annat små och medelstora företag.

Undersökningen görs genom att Riksbankens personal besöker företagen i cirka en timme. Intervjuerna genomförs i regel med personer i företagets ledningsgrupper. Samtalen ger företagen möjlighet att utveckla svaren och intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor. Särskilda frågor ställs från tid till annan om aktuella frågeställningar inom penningpolitiken.

I undersökningen intervjuas cirka 40 företag i maj, september och januari. Sedan undersökningens start 2007 har över 300 företag deltagit i undersökningen.

Diagrammen i rapporten visar företagets svar viktade med respektive företags antal anställda i Sverige. Indextalen i diagrammen fångar upp- och nergångar i svarsmönstren väl. Dessa svar kombineras sedan med företagets reflektioner under intervjuerna. Rapporten för september 2015 redovisar resultatet av intervjuer med 42 företag som huvudsakligen gjordes mellan den 31 augusti och den 18 september.

En närmare beskrivning av undersökningen finns på Riksbankens hemsida: Hokkanen, Melin och Nilson (2012), "Riksbankens företagsundersökning – en snabb konjunkturindikator", Penning- och valutapolitik 2012:3.

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2012/rap_pov_artikel_3_121017_sve.pdf

Sveriges riksbank
103 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se